

EEN EN ANDER OVER DE NIEUWE ORGANISATIE TER BESTRIJDING VAN BOSCH-, HEIDE-, VEEN- EN DUINBRANDEN

door
Dr. A. A. C. SPRANGERS.

Het in voorjaar en zomer veelal aanwezige gevaar voor bosch-, heide-, veen, en duinbranden wordt in de tegenwoordige oorlogsomstandigheden sterk vergroot door de mogelijkheid van branden, die worden veroorzaakt door het uitwerpen van brandbommen, brandplaatjes, e.d. uit vliegtuigen. In den zomer van 1941 is reeds gebleken, dat het geenszins denkbeeldig moet worden geacht dat door deze oorzaken een groot aantal branden tegelijkertijd, verspreid over een groot gebied, kunnen worden gesticht. Immers het vorige jaar braken op den 8en Juli op enkele tientallen plaatsen in Noordbrabant grotere en kleinere boschbranden uit, waaraan tezamen ongeveer 250 ha dennenbosch ten offer viel, benevens een bijna even groote oppervlakte heide. Ook in Noord-Limburg en Drenthe traden tegelijkertijd branden op, terwijl in Overijssel op den Haarler- en Hellendoornsche berg ruim 160 ha bosch en 270 ha heide verbrandden. De volgende dagen kwamen nog berichten van verspreidende branden in.

Terwijl dus eenerzijds het brandgevaar voor bosch- en heide op aanmerkelijke, niet te voren te voorziene schaal is toegenomen, noopt anderzijds de precaire hout- en brandstoffenpositie van ons land er toe, om alle te vermijden verliezen aan bosch, dus ook die door brand, zooveel eenigszins doenlijk, te voorkomen.

Om deze reden werd het wenschelijk geacht eene algemeene geldende organisatie van de boschbrandbestrijding in het leven te roepen.

Men zou kunnen vragen: Werkten de in sommige provinciën bestaande organisaties dan onvoldoende? Het antwoord hierop moet luiden, dat wij in ons land over organisaties mochten beschikken, die in normale tijden uitstekend tegen hare taak waren opgewassen. Voor een deel waren dit gewestelijke organisaties, die haar ontstaan vooral aan de samenwerking van boschbezitters te danken hadden. Het Staatsboschbeheer en de Nederlandsche Heidemaatschappij bevorderden en ondersteunden krachtig dit particuliere initiatief. Voorts hadden verschillende boschbezittende gemeenten eigen boschbrandweren of de huisbrandweer met het noodige materiaal voor boschbrandbestrijding uitgerust, terwijl, naar van-

zelf spreekt, het Staatsboschbeheer, zelf de grootste boschbezitter van Nederland, voor zijn eigen bezittingen en de onder zijn beheer staande gemeente- en andere gronden maatregelen voor een doeltreffende bestrijding van boschbranden getroffen had. Dat inderdaad dit samenstel van organisatorische maatregelen van particuliere en overheidszijde, ook al waren deze soms min of meer op zichzelf staand, en niet volledig, een goede uitwerking heeft gehad, is in de jaren vóór den oorlog gebleken. De jaarlijksche statistiek van bosch- en heidebranden toont aan, dat het is mogen gelukken, de verliezen aan bosch- en natuurschoon tot zeer drageelijke afmetingen te beperken. In' een dicht bevolkt land als Nederland, met veel verkeer van publiek in de bosschen, mag een verliescijfer door brand, dat gemiddeld beneden 1 per 1000 ha per jaar bleef, zeker niet ongunstig worden beoordeeld. Voor een goed deel is dit te danken aan de bestaande bestrijdingsmaatregelen. Er deed zich echter een bezwaar voor. De gewestelijke organisaties berusten op het beginsel der vrijwillige samenwerking, die evenals vaak in ons land, ook op dit punt uitstekende resultaten heeft afgeworpen. Echter konden diegenen, die niet tot medewerking bereid werden gevonden, daartoe niet gedwongen worden. Zoo doende waren dan ook vele terreinen over in het werkingsgebied der gewestelijke organisaties, die van afweermaatregelen tegen boschbrand verstoken bleven. Bij de gemeenten waar de huisbrandweer ook bij boschbranden moest optreden en geen manschappen en materialen als auto's e.d. afzonderlijk voor boschbranden waren aangewezen, bestond het gevaar, dat bij gelijktijdige branden van gebouwen en bosch, voor één van beide — en dan het meest waarschijnlijk voor boschbrand — niet tijdig en krachtig zou kunnen worden opgetreden. Ten slotte ontbrak in groote gebieden nog iedere organisatie. Terwijl het verder voor de hand ligt, dat men bij brandcatastrophen door luchtaanvallen te doen kan krijgen met gelijktijdige branden in gebouwen en in bosch, heide en veen, werd het noodig geoordeeld eene organisatie te ontwerpen, die verplichtend alle brandgevaarlijke bosch-, heide-, veen- en duinterreinen omvat en zelfstandig werkzaam zijn kan. Hierbij is er naar gestreefd om de reeds bestaande goed functioneerende technische voorzieningen tegen boschbrand zooveel mogelijk in de nieuwe organisatie in te schakelen en tevens daarin op te nemen reeds thans ter zake leiding gevende en uitvoerende personen.

Voor een goed inzicht in het nieuwe systeem van boschbrandbestrijding moet men voor oogen houden dat deze o.m. aan drie voorname vereischten behoort te voldoen :

a. de organisatie moet berekend zijn op *rampen*, d.w.z. op het ontstaan van een verspreid aantal branden tegelijkertijd. Daartoe is noodig, dat de bestrijdingsorganen en de eventueel te

requireeren hulpkrachten bij vele gelijktijdige branden op de juiste wijze en in de juiste verdeling kunnen worden ingezet. b. de organisatie behoort erop berekend te zijn in normale tijdsomstandigheden te kunnen blijven functionneeren, zij het dat zij alsdan mogelijk zal kunnen worden vereenvoudigd. c. vooral in de tegenwoordige omstandigheden dient in den bouw eener nieuwe organisatie, die voor alle brandgevaarlijke bosch-, heide-, veen- en duinterreinen in Nederland geldend moet zijn, de noodige eenheid te worden gebracht.

In hetgeen hier volgt zal in het kort een uiteenzetting over de samenstelling en werking der thans in het leven geroepen organisatie voor boschbrandbestrijding worden gegeven. Wanneer daarin kortweg over boschbrand wordt gesproken, dan worden tevens heide-, veen- of duinbranden bedoeld.

Men kan in den strijd tegen boschbrand onderscheiden :

1. Maatregelen van preventie, d.w.z. het brengen en het onderhouden van de terreinen in zoodanigen staat, dat het gevaar voor ontstaan en uitbreiden van brand naar mogelijkheid wordt beperkt.
2. Het bewaken der terreinen ten behoeve van een snel ontdekken van ontstane branden, het melden daarvan aan de bevoegde instanties en het alarmeeren der bluskrachten.
3. Het eigenlijke blusschen van de branden.

PREVENTIEVE MAATREGELEN TEGEN BOSCHBRAND.

In den loop van de zomer van 1941 is aan de burgemeesters der onderscheidene gemeenten een circulaire van den Secretaris-Generaal van het Departement van Binnenlandische Zaken gericht, waarin de aandacht wordt gevestigd op het verhoogde gevaar voor boschbrand door het werpen van brandbommen, brandplaatjes e.d. en op de noodzakelijkheid om verlies aan bosch en veen door brand met alle beschikbare krachten en middelen tegen te gaan. Verzocht werd om strenge handhaving van de betrokken artikelen van het Wetboek van Strafrecht en van het bepaalde in het Besluit bosch-, heide- en veenbranden (verordening no. 110/1941). In de circulaire wordt de noodzakelijkheid betoogd om vergunningen tot het afbranden van heide e.d. bedoeld in art. 428 W. v. S., in het droge jaargetijde zoo eenigszins mogelijk niet te verleenen, of althans in ieder geval deze te binden aan een aantal voorwaarden als : het scheiden door een brandvrije strook van het af te branden terrein en de omliggende perceelen, het niet aansteken van het vuur vóór een door den burgemeester te bepalen tijdstip ; te zorgen voor bewaking door het door den burgemeester noodig geacht aantal personen.

Voorts zijn overeenkomstig advies van den Directeur van het Staatsboschbeheer en den Hoofdinspecteur van het Brandweerwezen bij die circulaire richtlijnen voor het treffen van preventieve maatregelen verstrekt, welke door alle boschbe-

zitters behooren te worden genomen. Indien de eigenaren onwillig zouden zijn, kan op grond van art. 429, 4e W. v. S. door de richtlijnen in een voorschrift te verwerken, dwang worden uitgeoefend.

De richtlijnen zijn bedoeld als algemeenen regel en afwijking ervan kan worden toegestaan met instemming van den adviseur, die door den Directeur van het Staatsboschbeheer voor iedere in aanmerking komende gemeente is aangewezen. Als adviseurs zijn aangewezen de houtvesters bij het Staatsboschbeheer, ieder voor hun ambtsgebied. Voorzooover eene gemeente niet tot een zoodanig ambtsgebied behoort, kunnen de gemeenten zich rechtstreeks tot den Directeur van het Staatsboschbeheer wenden.

De richtlijnen luiden als volgt :

In naaldhoutbosschen en heidevelden behooren de wegen en paden, die voor het publiek verkeer toegankelijk zijn, over de geheele breedte — benevens een strook van ten minste 2 meter breedte aan weerszijden van den weg of het pad — vrij te worden gehouden van brandbare gewassen.

Waar heidevelden aan naaldhoutbosschen grenzen, behoort aan de buitenzijde van het bosch een strook van ten minste 8 meter vrij van brandbare gewassen te worden gehouden. In den regel zullen vliegdennen tot op 20 meter van het bosch moeten worden geveld.

Complexen naaldhoutbosch behooren door onbeplante strooken ((brandwegen, brandtra's) van ongeveer 6 meter breedte of meer, welke vrij van brandbare gewassen worden gehouden, te worden verdeeld in vakken, die niet grooter mogen zijn dan 12 ha bosch.

Het brandvrij maken kan geschieden door omplaggen, afmaaien, overzanden, omploegen e.d. Indien het door omploegen geschiedt, dient dit zoodanig te worden uitgevoerd, dat de bluschploegen de boschperceelen toch per rijwiel kunnen bereiken.

In bosschen, waar takbemesting wordt toegepast, behoort een strook van ten minste 4 meter langs alle voor het publiek toegankelijke wegen vrij van takken te blijven.

De aanleg van met loofhout beplante strooken (zgn. loofhoutsingels) langs wegen, die door naaldhoutbosschen loopen en langs de buitenzijde van naaldhoutbosschen, verdient aanbeveling.

Als naaldhoutbosch wordt ook beschouwd bosch van gemengd loof- en naaldhout, indien meer dan 50 pct der boomen uit naaldhout (den, spar, lariks, douglas) bestaat.

Bij de uitvoering der maatregelen worde zooveel mogelijk rekening gehouden met het natuurschoon.

De maatregelen zijn bedoeld als algemeene regel. Afwijking daarvan op grond van plaatselijke omstandigheden kan

worden toegestaan of voorgeschreven met instemming van den adviseur, die van rijkswege voor iedere gemeente zal worden aangewezen.

DE ORGANISATIE VAN DE BOSCHBRANDWEER.

Door den Secretaris-Generaal van het Departement van Binnenlandsche Zaken is een „Centrale Commissie bestrijding rampen luchtaanvallen” ingesteld teneinde een organisatie te vormen en in stand te houden welke in het algemeen is belast met het bestrijden van rampen als gevolg van luchtaanvallen, o.m. van boschbranden, ontstaan door het uitwerpen van brandstichtende middelen uit vliegtuigen. Haar taak is een zoodanige organisatie te vormen, de noodige maatregelen te treffen en op een behoorlijk functionneeren van deze organisatie contrôle uit te oefenen.

De Centrale Commissie is samengesteld als volgt:

Voorzitter, tevens lid: Mr. H. W. J. Mulder, Raad-adviseur bij het Departement van Binnenlandsche Zaken.

Leden: A. van Batenburg, Rijksinspecteur voor de bescherming van de bevolking tegen luchtaanvallen; P. L. van Boven, Hoofdinspecteur van het Brandweerwezen; H. W. B. Croiset van Uchelen, wnd. Inspecteur-Generaal der Nederlandsche Politie; Dr. A. A. C. Sprangers, houtvester bij het Staatsboschbeheer; secretaris: J. J. Wijnsoew, werkzaam bij het Departement van Binnenlandsche Zaken.

De Centrales (C.C.) heeft een zestal werkkommissies (G.W.) ingesteld, nl. voor:

A. Noord-Holland (kustgebied), B. Utrecht en Noord-Holland ('t Gooi), C. Gelderland, D. Overijssel, E. De drie Noordelijke provincies, F. Noordbrabant en Limburg.

In de Gewestelijke werkkommissies worden o.m. benoemd de houtvesters bij het Staatsboschbeheer en de districts-inspecteurs van het Brandweerwezen wier ambtsgebied geheel of gedeeltelijk samenvalt met de werkgebieden van de G.W.

De G.W.'s hebben tot taak, met inachtneming van de aanwijzingen der C.C., voor haar werkgebied een plan van organisatie te ontwerpen deze tot stand te brengen en contrôle op het functionneeren uit te oefenen, alsmede tot het uitbrengen van rapporten en verstrekken van advies aan de C.C. Bedoelde plannen zijn inmiddels door de G.W.'s uitgebracht en door de C.C. tot eene algemeen geldende organisatie verwerkt.

PLAATSELIJKE ORGANISATIE. BOSCHBRANDWEERGROEPEN.

In elke gemeente waar brandgevaarlijk terrein van aanmerkelijke uitgestrektheid voorkomt, wordt een van 10—30 personen tellende *Boschbrandweergroep* gevormd, waarvoor het bewakingsgebied wordt vastgesteld. In bijzondere geval-

len kan dit bewakingsgebied zich over meer dan één gemeente uitstrekken.

Om de groepen een wettelijken en administratieven grondslag te geven, behooren zij organiek bij de gemeentelijke brandweer. De leden en de Commandant worden door den burgemeester benoemd, resp. ontslagen. Als commandant van een groep zal liefst een met het bosch vertrouwd, deskundig persoon bv. een particulier boschwachter of voorwerker worden aangewezen.

KRINGEN EN AFDEELINGEN.

De brandgevaarlijke terreinen in een bepaald gebied, dat voor de bestrijding van boschbranden een doelmatige eenheid vormt, zijn vereenigd tot een *Kring*, waarvan aan het hoofd staat een *Kringcommandant*. Diens taak is coördineerend. Hij regelt van een Commandopost uit — bv. van een brandweercentrale of Commandopost van de luchtbescherming — in geval van brand den inzet van de boschbrandweergroepen in zijn kring en vergewist zich zoo mogelijk of de technische leiding van het blusschingswerk aanwezig is. Hij ontvangt de meldingen van de uitkijkposten en groepscommandanten en doet zelf melding aan de verschillende instanties, die kennis moeten krijgen van een brand, dit zijn :

- a. de houtvester bij het Staatsboschbeheer en/of de deskundige die als technisch leider voor een bepaald rayon is aangewezen,
- b. de meldingscentrale van de Rijksinspectie Luchtbescherming te 's-Gravenhage.,
- c. den districtsinspecteur van het Brandweerwezen,
- d. den Afdelingscommandant, indien aanwezig.

In vele gevallen zijn n.l. een aantal kringen vereenigd tot een *Afdeeling*, aan het hoofd waarvan een *Afdeelingscommandant* staat. Deze heeft voor het grootere gebied dezelfde taak als de kringcommandanten voor het kleinere. Hij regelt de onderlinge hulpverlening tusschen zijn kringen en geeft gevolg aan eventueele aanvragen om assistentie van hulpkrachten. Hij leidt ook den inzet dezer hulpkrachten vanuit een commandopost en, evenals de kringcommandanten, blijft hij daar bereikbaar. Beide gaan dus in beginsel niet naar het terrein van den brand.

De Afd. Commandant neemt de meldingen der kringcommandanten in ontvangst en doet mededeeling aan den Polizeiofficier beim Beauftragten des Reichskommissars in der Provinz. In gebieden waar het niet noodig werd geoordeeld de kringen tot een afdeeling te vereenigen doet de Kringcommandant de boven genoemde meldingen en zorgt hij ook voor het zoo noodig inzetten van bijzondere hulpkrachten. Als bijzondere hulpkrachten worden beschouwd gesloten verbanden van den Nederlandschen Arbeidsdienst, personeel van werkkampen, politie, brandweer, Wehrmacht enz.

De zgn. losse blusschers worden ook tot de hulpkrachten gerekend, doch deze kunnen door de commandanten der boschbrandweergroepen aangenomen worden en maken dan tijdelijk deel van de groep uit.

BEWAKING EN MELDING.

De bewaking geschiedt in het algemeen door telefonisch aangesloten uitkijkposten. Deze worden op de door de gewestelijke werkcommissie vastgestelde plaatsen door de zorg van den burgemeester opgericht. Er zullen ter aanvulling der reeds bestaande „brandtorens” nog een groot aantal van deze worden opgericht. De bedoeling is dat de torens worden voorzien van oriënteringstafels. De uitkijkpost meldt aan de kringcommandant de richting van den brand, door een tweede melding van een anderen uitkijkpost kan de kringcommandant aan de hand van zijn kaart de plaats van den brand nauwkeurig bepalen en diensovereenkomstig zijn maatregelen treffen. In terreinen waar geen in onderling verband werkende torens aanwezig zijn, helpt men zich voor de plaatsbepaling met andere middelen.

MATERIEEL.

De boschbrandweergroepen worden door de gemeenten voorzien van het materieel, dat de G.W. noodig acht. Dit zijn in hoofdzaak steelschoppen, panschoppen, bijlen en zagen, eenige bussen voor drinkwater, verbandmateriaal. Zooveel mogelijk zullen ook, voor het snel vervoeren van dit materiaal en van blusschers boschbrandweerauto's in gebruik worden genomen.

De leden der groepen zullen in den regel zelf over een schop of bijl en een rijwiel moeten beschikken, daarnaast is de groep met voldoende materieel uitgerust en tenslotte worden er op verschillende punten in een kring op door de G.W. aangewezen plaatsen zgn. materieel-depôts opgericht.

DE TECHNISCHE LEIDING VAN HET BLUSSCHINGSWERK.

De C.C. heeft zich op het standpunt gesteld dat de leiding van het blusschingswerk ter plaatse steeds zooveel doenlijk in de handen van deskundigen op het gebied van het boschwezen moet worden gesteld en daarom was het ook noodig de bevoegdheidskwestie te regelen. In eersten aanleg is de groepscommandant leider. Deze neemt zelfstandig alle maatregelen die hij voor de blussching noodig acht, ook tegenbranden kan hij aanleggen, zonder ruggespraak met andere instanties. Komt een tweede groep te hulp, dan staat deze met zijn commandant onder den commandant van de plaatselijke groep. De hogere technische leiders zijn voor hun ambts-

gebied de houtvesters bij het Staatsboschbeheer en voor de rayons die hun door den Directeur van het Staatsboschbeheer werden aangewezen, de boschwachters bij het Staatsboschbeheer of andere niet tot dien dienst behoorende deskundigen.

Zoodra een voor het gebied aangewezen technisch leider op het terrein van den brand komt, kan hij de technische leiding overnemen; hij behoeft dit niet altijd te doen, doch kan b.v. ook als hij ziet dat de groepscommandant den brand meester is of wordt, zich naar een anderen brand begeven.

De ambtenaren van het Staatsboschbeheer zullen volgens hun door den Directeur van dit beheer verstrekte instructie zich naar dien brand begeven, die hun het gevaarlijkst voorkomt, ongeacht of dit terrein onder hun beheer is gesteld. Niet beslissend is derhalve, of de brand al dan niet in Staatsbosch woedt, maar het algemeen boschbelang geeft den doorslag. Zijn er meerdere deskundigen van het Staatsboschbeheer aanwezig, dan beslist in zake de leiding de hoogste in rang.

De technische leiding van den brand wendt zich, indien hem den inzet van bijzondere hulpkrachten noodig voorkomt, daartoe tot den kringcommandant. Deze, alsmede de A.C. zullen dus in den regel, ten aanzien van het ter beschikking stellen van bijzondere hulpkrachten afgaan op het oordeel van de technische leiding.

Nog zij vermeld, dat indien een Duitsche Wehrmachtsafdeeling blusschingswerk verricht, is voorgeschreven, dat de commandant daarvan de leiding heeft.

DIVERSE REGELINGEN.

Er zijn behalve de hiervoor uiteengezette voorschriften nog verschillende andere bijkomstige regelingen getroffen, zooals bv. de wijze van rapporteeren der branden, de alarmeering enz.

Dan is er een financieele regeling vastgesteld. Terwijl de kosten van de C.C., G.W., de Afd.- en Kringcommandanten ten laste van het Rijk komen, worden de brandweergroepen en de materieelkosten in beginsel door de gemeenten betaald waartoe ze behooren. Voorloopig zullen nog de kosten van nieuwe voorzieningen ten laste van het rijk komen, doch later aan de belanghebbende gemeenten worden overgedragen. De tot dusver bestaande organisaties zullen bij wijze van overgangmaatregel ook hun contributies blijven innen en de gebruikelijke uitgaven blijven doen. Later zal, waarschijnlijk door een brandweerbelasting, ook de financiering van de boschbrandbestrijding definitief worden geregeld.

INSTRUCTIES.

Voor de leden van boschbrandweergroepen en uitkijkposten, de groepscommandanten, kringcommandanten en afdeelingcommandanten zijn instructies vastgesteld, waarbij hun bevoegdheden; hun taak ten aanzien van meldingen en alar-

meering, inzet van hulpkrachten, toezicht op materieel, wijze van belooning van bluschpersoneel, e.d. zijn omschreven.

Door de zorg der Centrale Commissie is een boekje samengesteld, waarin de hierboven besproken voorschriften, instructies en verdere regelingen zijn opgenomen, voorts de samenstelling der Gewestelijke Commissies, de Kring- en Afdelingscommandanten met hun plaatsvervangers, met vermelding van de telefoonnummers, waaronder zij te bereiken zijn. Als kaartbijlagen zijn de werkgebieden der G.W.'s en de kringen in het boekje opgenomen. Dit boekje is aan de daarvoor in aanmerking komende functionnarissen en instanties, o.m. aan de burgemeesters, toegezonden.

Nog kan worden medegedeeld, dat deels reeds tijdens het totstandkomen der regeling en voor het overige dadelijk daarna, de noodige organisatorische en technische voorzieningen welke daaruit voortvloeien, ter hand zijn genomen. Tijdens het brandgevaarlijke seizoen van 1942 worden zij geacht volledig in werking te zullen kunnen zijn.